

TIETEELLINEN ELÄMÄ

RE-THINKING MARX oli Berlinissä toukokuussa pidetyn seminaarin nimi, johon myös T&E:n erikoisreportteri osallistui uteliaana näkemään, olisiko viimein tullut aika, jona Marxin tämännäpäiväistä relevanssia voitaisiin ajatella uudelleen reaalisosialismin romahduksen jälkeen. Tuntuuhan nimittäin hieman hassulta, että samalla kun kaikki puhuvat globaalista talouskriisistä, neoliberalismin konkurssista ja eriarvoisuuden kasvusta, hyvin harva näyttää viittaavan Marxiin.

Puitteet uudelleenarvointiin ainakin olivat upeat, sillä seminaari pidettiin Humbolt Universität zu Berlinin päärakennuksessa, jonka aulaan edelleen lukee DDR:n ajan peruja suurin kullatuin kirjaimin marmorista taustaa vasten viimeinen Feuerbach-teesi: *”Die Philosophen haben die Welt nur verschieden interpretiert, es kommt aber darauf an sie zu verändern”*.

Paikalle oli kokoontunut kolmipäiväiseen seminaariin arvovaltaisen kansainvälisen esitelmöitsijäkaartin ohella yli kuusisataapäinen joukko ennen muuta saksalaisia asianharrastajia. Seminaari oli kuitenkin aidosti kaksikielinen: useimmista esitelmistä oli tarjolla käännökset ja kieli vaihtui saksasta englantiin ja takaisin paitsi esitelmien välillä, paikoin myös kesken lauseen.

Plenum-istuntoja oli viisi: I Motifs in Marx: Religion, Capitalism, Law & Freedom (Wendy Brown, Andrew Chitty, Christoph Menke ja Saskia Sassen); II Critique of the Economy (Axel Honneth, Russell Keat, ja Moishe Postone); III Critique of Politics (Étienne Balibar, Alex Demirović, Franck Fischbach ja Rosemary Hennessy); IV What’s Missing in Marx? Justice, Morality, and Good Life (Rainer Forst, Georg Lohmann, Andrea Maihofer ja Frederick Neuhäuser) ja V Re-Thinking Marx:

Perspectives and Follow-Ups (Terry Pinkhard, Michael Quante ja Emmanuel Reunault).

Väkeä siis oli, monet tuttuja sekä Suomen-vierailuiltaan että kirjastosta. Silti puuttuvat virtauksetkin kiinnittivät huomiota: Välimeren alueen marxistit loistivat poissaolollaan niin ettei Vattimoa tai Negriä maininnut kukaan ja viimeaikojen megajulku Žižekkin vilahti vain parissa esitelmässä. Ranskaa edustivat vain Balibar (joskin varsin pontevasti) ja (ujommin) nouseva tähti Renault, joka etsi kritiikin horisonttia kontingentisti vaihtuvista sosiaalisista kokemuksista keitellen Foucault’n ja Adornon jalanjäljissä varsin kiinnostavaa ja omaperäistä soppaa. Edes Saksan omia pääomaloogikkoja ei näkynyt (ei oltu kutsuttu?), vaan heidän tematiikkansa puolustaminen jäi Chicagon yliopistossa työskentelevän Moishe Postonen harteille. Hän tekikin työtään hartiavoimin ja tuomitsi hampaattomaksi niin Honnethin, Lohmannin kuin muidenkin eettistä kapitalismikritiikkiä hahmotelleiden esitelmöitsijöiden lähestymistavat. Niistä puuttui Postonen mukaan yhteiskunnallisen infrastruktuurin taju sekä ymmärrys siitä, että pääomasuhteen purkaminen tarkoittaisi mm. tavaroiden, proletariaatin, ajan ja oikeuden loppua. Tämä ultraradikaali lähestymistapa sai osakseen arvonantoa, mutta myös huomautuksen, että ehkä olisi poliittisesti efektiivisempää tarkoittaa realismilla jotain muutakin kuin slogania ”olkaa realisteja, vaatikaa mahdottomia”. Näiden kantojen edustajat hakivat tukea joko proletariaatin käsitteen laajentamisesta (reseptillä laske mukaan kehitysmaiden naiset, maahanmuuttajat, kaikki sorretut, kaikki sosiaalisesta kokemuksesta kumpuava vastarinta, ruumis, affektit, you name it ...) tai rehabilitoimalla tasa-arvoon, oikeuteen ja etiikkaan

nojaavaa kapitalismikritiikkiä. Kypsan Marxin kapitalismiteoriaa ei unohdettu, mutta yllättävän moni haki tämännäpäiväistä relevanssia paluusta Marxin poliittisiin kirjoituksiin, varhaistuotantoon tai jopa sen taakse Hegeliin. Kun uskonto-kritiikkikin taas oli pop (mm. Brown ja Quante) ei ajoittain voinut vältyä ajatukselta, että kyse olikin nuorhegeliläisten kokoonntumisesta pikemminkin kuin Marxin ajattelemisesta uudelleen!

Keskustelut olivat tiukkoja ja sessiot saksalaiseen tapaan pitkiä. Ankarimminkin erimieliset mahtuivat hyvin samaan tilaan ja kunnioittivat toistensa argumentaatioita. Siinä mielessä henki oli hyvä ja ilmassa uuden alun tuntua. Mitään järjestyttävää uutta ei tosin esitetty, mutta monet esitelmät osoittivat, että Marxista taas tehdään varteenotettavaa akateemista työtä, joka kontribuoi monien tieteenalojen kehitykseen. Samalla kävi tosin myös ilmeiseksi, että myös radikaaleja puheenvuoroja esittävät puhujat olivat varmistaneet itselleen oppituolin. Ehkä tässä oli vähintään osaselitys seminaarin hyvään henkeen: hartaastikin Marxia uudelleen lukeneet esitelmöitsijät olivat puolueen sijasta valmiita perustamaan pikemminkin tutkimusseminaarin (ja ehkä aivan hätätilassa antamaan lausunnon medialle) ja olivat siksi vastustajan voittamisen sijasta enemmän kiinnostuneita tutkimaan eri argumentaatioiden kestävyyttä. Ehkä seminaarissa todistettiinkin yliopistomarxismen vakiintumista ja lopullista irtautumista poliittisista organisaatioista, kuka tietää. Ja voihan olla, että jossain seminaarin esitelmistä jo luonnosteltiin alkuhahdit tulevaisuuden vallankumoukselle, mutta se vain jäi erikoisreportteriltamme Berliinin helteessä huomaamatta ...